

Advies van het Europees Comité van de Regio's over digitaal Europa voor iedereen: slimme en inclusieve oplossingen in de praktijk

(2020/C 39/18)

Rapporteur: Anne Karjalainen (FI/PSE), gemeenteraadslid van Kerava

BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S

Inleiding

1. stelt op verzoek van het **Finse voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie** solide voorstellen op over de wijze waarop lokale en regionale gemeenschappen slimme en inclusieve digitale oplossingen kunnen ontwikkelen en implementeren voor alle burgers, ongeacht waar zij in de Europese Unie wonen.
2. Het CvdR neemt kennis van de voorstellen die door de voorzitter en eerste vicevoorzitter van het CvdR in het strategiedocument "Digitaal Europa voor iedereen"⁽¹⁾ zijn gedaan om in de strategische agenda van de volgende Europese Commissie voor de ontwikkeling van de digitale eengemaakte markt te worden opgenomen.
3. Het CvdR hoopt dat de voorstellen bijdragen aan de **strategische benaderingen van het programma Digitaal Europa** van de Europese Commissie, dat de inhoud zal bepalen van de werkprogramma's en van specifieke financieringsaanvragen voor de periode 2021-2022; verder wil het een bijdrage verschaffen aan de investeringsprioriteiten van het programma Digitaal Europa: high-performance computing, kunstmatige intelligentie, cyberveiligheid, geavanceerde digitale vaardigheden en ondersteuning van een zo breed mogelijke invoering van digitale technologieën in verschillende sectoren van de samenleving.

Maatschappelijke uitdagingen aanpakken met digitale oplossingen

4. In de prioriteiten van de toekomstige politieke agenda van de Commissie wordt onderstreept dat speerpunttechnologieën, zoals kunstmatige intelligentie en de platformeconomie, moeten worden bevorderd, maar wordt onvoldoende nadruk gelegd op een inclusieve digitale eengemaakte markt. Het CvdR vindt dit zorgwekkend.
5. Wil de digitale eengemaakte markt een blijvend succes worden, dan dienen alle burgers in de hele Europese Unie hiervan te profiteren.
6. Het CvdR onderschrijft het voorstel van de Europese Commissie voor een solide programma Digitaal Europa, dat echter de hele Europese Unie moet omvatten via een in het kader van dat programma gefinancierd regionaal netwerk van digitale innovatiecentra, zodat iedereen een redelijke kans krijgt om de vruchten te plukken van de uitwisseling van informatie, peer-to-peer-leren en de ontwikkeling van interregionale partnerschappen.
7. Volgens het CvdR is toegang tot en actieve deelname aan de digitale economie van cruciaal belang voor het welslagen van de lokale en regionale ontwikkeling in de toekomst.
8. Het CvdR meent dat de term "digitale cohesie" een belangrijke aanvullende dimensie is van het gangbare concept van economische, sociale en territoriale cohesie, zoals dat in het EU-Verdrag omschreven is. Het CvdR stelt daarom een open debat voor over de toekomstige rol van digitalisering bij de bevordering van de "cohesie" in de Europese Unie. Doel hiervan is om maatschappelijke uitdagingen, zoals demografische uitdagingen, klimaatverandering en een veranderende werkomgeving aan te gaan, zonder daarbij mensen of regio's uit te sluiten, terwijl het ondernemerschap wordt gestimuleerd.
9. Het CvdR is ingenomen met de fenomeengerichte aanpak van de Commissie om onderzoek en innovatie in te zetten bij het zoeken naar oplossingen voor mondiale problemen. Digitale technologieën zijn cruciaal om de lidstaten in staat te stellen de belangrijkste maatschappelijke kwesties aan te pakken waarmee lokale en regionale overheden in de EU worden geconfronteerd op gebieden als klimaatverandering, demografische veranderingen en veranderingen op de arbeidsmarkt.

⁽¹⁾ COR-2019-03082-00-00-TCD-TRA.

10. Het CvdR benadrukt met name de mogelijkheden van bestaande en opkomende technologieën in de overheidssector om de administratieve lasten en verspilling te verminderen, efficiëntieverbeteringen te cumuleren en nieuwe oplossingen te bieden voor maatschappelijke vraagstukken.
11. Het CvdR staat achter een visie op Europa waarin digitale technologieën, innovatie en kunstmatige intelligentie de Europese burgers concurrerende banen, een betere gezondheid en levenskwaliteit, betere openbare diensten en toegang tot internationale kennisstromen kunnen bieden.
12. Het CvdR pleit voor sterke Europese samenwerking tussen alle bestuursniveaus in de EU om te komen tot een beter gebruik, verdere versterking en schaalvergroting van een door de burger gestuurde digitale transformatie in steden en gemeenschappen.
13. Uit het oogpunt van EU-beleid is het essentieel om te investeren in de totstandbrenging van innovatieve ecosystemen, waarbij innovatie in cruciale technologieën zoals KI, het internet der dingen (IoT) en 5G op lokaal en regionaal niveau in de hele EU wordt bevorderd, en regionale strategieën voor slimme specialisatie in het kader van de desbetreffende EU-fondsen als een belangrijke kans worden aangemerkt.
14. Het is van belang dat regio's de status van de bestaande hubs kunnen beoordelen in het licht van de criteria voor en de toekomstige taken van digitale innovatiehubs. Willen het mkb en de lokale overheden daadwerkelijk kunnen profiteren van de expertise van de hubs, dan moeten deze en de netwerken daarvan efficiënt werken, uitgaande van een hoog niveau van expertise en dienstverlening. De regionale en thematische dekking van de hubs en de samenwerking met lokale scholen en universiteiten en regionale ecosystemen zijn belangrijk om de doelstelling waar te maken.
15. Het netwerk van digitale innovatiehubs in de hele EU moet worden bevorderd om te bereiken dat elke NUTS2-regio één hub heeft, dat met steun van het programma Digitaal Europa tot stand wordt gebracht.
16. De mogelijkheden van kunstmatige intelligentie en ethische aspecten in kaart brengen en deze verenigen, zou Europa's sterke punt moeten zijn. De gemeenschappelijke kernwaarden van Europa bieden goede mogelijkheden om democratie en mensenrechten met kunstmatige intelligentie in evenwicht te brengen. Voor kunstmatige intelligentie zijn ethische richtsnoeren en een wettelijk kader geboden.
17. Lokale en regionale overheden moeten op grote schaal samenwerken om de interoperabiliteit van overheidsdiensten en de openbare dienstverlening te verbeteren. Ontwikkeling van grensoverschrijdende infrastructuur, interoperabiliteit en gemeenschappelijke normen vormen samen een onderdeel van het programma Digitaal Europa dat een echte Europese meerwaarde kan bieden. Met de interconnectie van grote Europese, nationale en regionale infrastructuurvoorzieningen moet worden doorgegaan. Het CvdR dringt er daarom op aan dat het ISA2-programma (Interoperabiliteitsoplossingen voor Europese overheidsdiensten) na 2020 wordt voortgezet.

Toekenning van bevoegdheden aan lokale en regionale overheden

18. Steden en regio's dienen, ongeacht hun omvang en in heel Europa, deel uit te maken van de Europese digitale transformatie. Regio's en gemeenten moeten beslissingen nemen over bestuurlijke herbeoordeling, technische infrastructuur, diensten en databeleid. Het programma Digitaal Europa moet regionale en lokale overheden sectorale opleidingsprogramma's aanbieden voor geavanceerde digitale vaardigheden.
19. Het CvdR onderschrijft de komende verklaring van Eurocities, "Collaborate, Empower, Sustain" over het bundelen van de krachten ter bevordering van de digitale transformatie in de Europese steden en gemeenschappen, om een sterke Europese samenwerking tussen alle bestuursniveaus in de EU te bevorderen met het oog op een beter gebruik, verdere versterking en schaalvergroting van een door de burgers gedragen digitale transformatie in steden en gemeenschappen.
20. Terecht stelt Eurocities dat steden en gemeenten de ideale proeftuin voor digitale oplossingen zijn en een gecoördineerde participatie van de belanghebbenden alsook een actieve inbreng van de burgers garanderen.
21. De lokale en regionale overheden zouden de dialoog moeten bevorderen tussen alle lagen van de overheid en het bedrijfsleven, werkgevers en vakbondsorganisaties over arbeidsomstandigheden en de rechten van werknemers in een steeds meer gedigitaliseerde werkomgeving, waarbij het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten in het licht van de nieuwste technologische ontwikkelingen moet worden heroverwogen.
22. Ervoor zorgen dat er voldoende natuurlijke bronnen ter beschikking staan en dat de koolstofvoetafdruk wordt verkleind, is cruciaal om duurzame ontwikkeling te realiseren. Het is mogelijk duurzame ontwikkeling te versnellen door digitalisering en de invoering van slimme oplossingen in bedrijven, in het dagelijks leven en in overheidsdiensten, met name op het gebied van vervoer en energie-efficiëntie.

23. Regionale en lokale actoren worden verzocht zo veel mogelijk gebruik te maken van opensourcelicenties. In opdracht van lokale overheden voor eigen behoeften gemaakte software en softwarecomponenten moeten in principe onder een softwarelicentie worden geproduceerd die het de klant, conform zijn wensen en behoeften, mogelijk maakt het product te bewerken, te ontwikkelen en te distribueren of dit door een derde partij te laten doen. Dit zet aan tot daadwerkelijke schepping van ecosystemen en vrije, op kennis gebaseerde concurrentie. Bovendien wordt het grootste deel van de compensatie voor projecten met open source betaald aan regionale en lokale actoren, niet aan partijen buiten de EU. Herbruikbare oplossingen vergroten het vertrouwen en zorgen voor transparantie, waardoor het draagvlak onder burgers wordt vergroot.
24. In de context van interoperabele overheidsdiensten zou door overheidsdiensten verwerkte digitale informatie in overeenstemming kunnen worden gebracht met open specificaties/standaarden en beschikbaar kunnen zijn voor toegang en hergebruik als open gegevens, tenzij er specifieke beperkingen gelden (bv. voor de bescherming van persoonsgegevens, vertrouwelijkheid of intellectuele-eigendomsrechten)⁽²⁾. Het CvdR beaamt dat "gelijke concurrentievoorwaarden voor opensourcesoftware moeten worden gewaarborgd en dat actief en eerlijk moet worden nagedacht over het gebruik van opensourcesoftware, rekening houdend met de totale eigendomskosten van de oplossing"⁽³⁾, waarbij de voorkeur moet worden gegeven aan open specificaties.
25. Het CvdR staat achter het door DG CNECT tijdens de Digitale Vergadering 2019 gedane voorstel, te weten om een "lokale DESI" op te stellen ter aanvulling van de bestaande DESI (Digital Economy and Society Index), die elk jaar op nationaal niveau wordt geproduceerd. Verder stelt het voor dat DG CNECT, het Europees Comité van de Regio's, ESPON (de Waarnemingspost voor de ruimtelijke ordening van het Europees grondgebied) en andere initiatieven en instellingen nauw met elkaar samenwerken om het concept van zo'n index te ontwikkelen, die vervolgens jaarlijks door DG CNECT, naast de nationale DESI, moet worden opgesteld.
26. De lokale DESI kan worden beschouwd als een belangrijk instrument voor de beoordeling van de territoriale impact en de sturing van toekomstig EU-beleid ter bevordering van grotere digitale inclusiviteit en om specifieke uitdagingen van digitale ongelijkheid in kaart te brengen. Het CvdR benadrukt dat de lokale DESI ook nuttig zou zijn voor de steden en regio's in Europa om gemeenschappelijke problemen en succesvolle praktijken in kaart te brengen en om peer-to-peer leren en samenwerking tussen steden en regio's te bevorderen.
27. Uitgaande van de positieve ervaringen met het WiFi4EU-initiatief zou het goed zijn om soortgelijke gebruiksvriendelijke initiatieven te ontwikkelen, met beperkte administratieve lasten voor de begunstigden. Er zou dan ook een vergelijkbare voucherregeling voor digitale audits op lokaal niveau kunnen worden ingevoerd waarbij de deelnemende lokale overheden een voucher ontvangen voor een eerste beoordeling van de beschikbaarheid en kwaliteit van digitale diensten in de gemeenschap, waarna de bevindingen worden gebruikt voor een goed onderbouwd debat in de lokale raad en met de lokale burgers. Deze auditverslagen zouden ook moeten worden gebruikt om advies te geven over de aansluiting bij soortgelijke initiatieven van andere lokale overheden in de EU en over de toegang tot aanvullende EU-steun, indien nodig.
28. De digitale transformatie moet worden gebaseerd op een duurzame, concurrerende en door de mens gestuurde data-economie in de EU, die op de kwaliteit van de gegevens moet berusten en de rechten en privacy van het individu moet respecteren. Om inconsistentie en versnippering tegen te gaan zou Europa er goed aan doen een brede aanpak te ontwikkelen, een kader voor datagovernance te creëren — waarin data beschouwd worden als collectieve goederen en middelen voor democratie en lokale ontwikkeling — en richtsnoeren voor de omgang met data op te stellen.
29. Persoonsgegevens moeten beter worden beschermd, waarbij met name aandacht dient te worden besteed aan de vraag hoe de AVG moet worden toegepast op gebieden van algemeen belang. Verder moet er een Europese definitie komen van het begrip gegevens van algemeen belang op territoriaal niveau.
30. Het gegevensvraagstuk is van cruciaal belang. Het moet op zichzelf worden aangepakt, maar ook in de context van kunstmatige intelligentie en wat betreft de manier waarop lokale en regionale overheden ermee omgaan. Het CvdR zou in dit verband een bijdrage kunnen leveren door de uitwisseling van goede praktijken te faciliteren en dieper na te denken over het beheer van persoonlijke en openbare gegevens door lokale en regionale overheden. Het wijst voorts op de rol van open gegevens bij de verspreiding van digitale innovaties voor de regio's, als een democratische tegenhanger en een mogelijkheid om de betrokkenheid van de burgers te stimuleren. Tegelijkertijd roept het CvdR op om serieus na te denken over de beginselen inzake het circuleren van gegevens in het licht van de uitdagingen op het gebied van de bescherming en soevereiniteit van gegevens van algemeen belang ten opzichte van digitale giganten.

De burger centraal stellen

31. Het CvdR verzoekt overheden op alle niveaus ervoor te ijveren om de betrokkenheid en empowerment van de burgers in het kader van de digitalisering te vergroten, zodat zij een rol kunnen spelen bij de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwe digitale oplossingen voor uiteenlopende behoeften van de burgers, met name in het kader van slimmere steden en gemeenschapsprojecten. Er is een verschuiving van focus nodig: van technologiegestuurde productontwikkeling naar de ontwikkeling van technieken, diensten en producten waarbij de mens centraal staat. Ook ontwerp, cocreatie en snelle proefprojecten in dit verband moeten op de gebruikers gericht zijn.

⁽²⁾ New European Interoperability Framework — Promoting seamless services and data flows for European public administrations (https://ec.europa.eu/isa2/sites/isa/files/eif_brochure_final.pdf).

⁽³⁾ Idem.

32. Het CvdR benadrukt dat digitalisering een kwestie van vertrouwen is. Bij ontstentenis daarvan is het niet mogelijk openbare e-diensten te ontwikkelen of de consument de noodzakelijke bescherming te bieden.
33. Er moet gewerkt worden aan het lokale publieke vermogen om digitale uitdagingen aan te gaan. Ook is het zaak om de autonomie van lokale overheden ten opzichte van de digitale giganten te vergroten. De oprichting van lokale publieke en maatschappelijke platforms om onder meer digitale training aan te bieden, is een stap in de goede richting.
34. Digitale technologieën bieden burgers niet alleen nieuwe mogelijkheden voor communicatie en informatieverspreiding, maar brengen ook nieuwe risico's met zich mee. Hierbij valt te denken aan cyberaanvallen en -fraude, gegevensdiefstal, bedreigingen van de burgerlijke vrijheden en van overheidsoptreden, met name op lokaal niveau, en pogingen om onze democratieën te destabiliseren. Investeren in cyberveiligheid is cruciaal, aangezien vertrouwen en bewustwording de basis van een digitaal Europa voor iedereen vormen.
35. Belangrijk is dat de burgers met KI overweg kunnen, zodat ze aan het maatschappelijke debat over KI kunnen meedoen en beweringen kritisch tegen het licht kunnen houden.
36. Het CvdR wijst ook op het belang van consumentenbescherming met betrekking tot digitale diensten. Handhaving en bewustmaking van de bestaande regels kunnen de toegang van burgers tot de rechter verbeteren en hun vertrouwen in de e-handelsector vergroten. De geplande wet op digitale diensten bijv. zou moeten helpen om de situatie gemakkelijker te maken.
37. In 2017 beschikte 43 % van de EU-bevolking niet over voldoende digitale vaardigheden⁽⁴⁾ en had slechts een vijfde van de bedrijven naar eigen zeggen hun personeel ICT-training aangeboden⁽⁵⁾. Door gebruik te maken van het European Digital Competence Framework (DigComp) en andere soortgelijke kwalificatiekaders voor digitale vaardigheden moeten lokale en regionale actoren ervoor zorgen dat digitale vaardigheden als een essentieel onderdeel van een leven lang leren systematisch worden ontwikkeld op alle onderwijsniveaus, van voorschools onderwijs tot en met studies die tot een beroeps- of academische kwalificatie leiden. Digitale educatie moet tegelijkertijd ook het kritische denkvermogen ontwikkelen, zodat gebruikers van digitale technologie minder passief worden in hun consumptie van inhoud en ze verstandig kunnen omgaan met het sociale gebruik van digitale technologie.
38. Het CvdR pleit voor de uitwisseling van goede praktijken voor de ontwikkeling van digitale vaardigheden buiten het formele onderwijsstelsel om, met name voor kwetsbare groepen, door o.a. beter gebruik te maken van initiatieven op het gebied van digitale vaardigheden, zoals de EU-programmeerweek, de dag voor een veiliger internet, de nationale coalitie voor digitale vaardigheden en banen en het cv-instrument Europass.
39. De digitale transformatie leidt ertoe dat arbeidsgewoontes, de inhoud van het werk en beroepen veranderen. Het is daardoor onvermijdelijk dat sommige banen verouderd raken. De publieke sector en het bedrijfsleven moeten dan ook in staat zijn zich aan te passen en de werknemers om te scholen. Er zijn diverse maatregelen en mechanismen nodig om de vaardigheden van mensen in het beroepsleven voortdurend te verbeteren.
40. Toegankelijke openbare onlinediensten en mobiele toepassingen moeten door alle soorten gebruikers in alle situaties kunnen worden gebruikt, ongeacht beperking of handicap. De toegankelijkheidsrichtlijn moet onverwijld ten uitvoer worden gelegd.
41. Digitalisering maakt openbare diensten toegankelijker voor mensen die internet kunnen en willen gebruiken, maar kan tegelijkertijd een uitdaging vormen voor degenen die wellicht het meest behoefte aan digitale diensten hebben. Hierdoor dreigt de digitale ongelijkheid toe te nemen. Lokale overheden moeten de ontwikkeling van digitale ongelijkheid dan ook goed in de gaten houden en manieren proberen te vinden om digitale uitsluiting te voorkomen.
42. In alle digitale maatregelen moet een genderperspectief worden opgenomen. Het CvdR is ingenomen met initiatieven zoals de Digital4Her-verklaring, die de integratie van vrouwen in technologie sectoren bevordert.

Infrastructuur

43. Het CvdR benadrukt het recht op connectiviteit voor alle Europese burgers, zodat zij aan de digitale samenleving kunnen deelnemen en toegang krijgen tot digitale diensten. Met een geïntegreerde en alomtegenwoordige digitale infrastructuur zal iedereen, ongeacht de locatie, de vruchten kunnen plukken van het digitale tijdperk. Het EU-beleid moet er in de toekomst op gericht zijn de kosten van de uitrol en het gebruik van breedbandnetwerken in lokale gemeenschappen te verlagen, ongeacht hun omvang en bevolkingsdichtheid.
44. Het CvdR wijst erop dat de ultraperifere regio's moeilijkheden ondervinden bij de uitrol van digitale infrastructuur, wat te wijten is aan de beperkingen van deze regio's en hun ligging ver van het Europese vasteland. Daarom moet ervoor worden gezorgd dat deze regio's, net als andere Europese regio's, met inbegrip van de afgelegen regio's, het volste recht hebben op connectiviteit.

⁽⁴⁾ DESI 2019.

⁽⁵⁾ Enterprises providing training to their personnel to develop their ICT skills, 2017.

45. Digitale diensten en e-overheidsdiensten vereisen snelle en ononderbroken breedbandverbindingen, die ook beschikbaar moeten zijn in gebieden waar de huidige commerciële voorwaarden de aanleg van verbindingen niet ondersteunen. Vezelnetwerken moeten bij voorkeur worden gebouwd op basis van open toegang, waarbij de netwerkeigenaar, bijvoorbeeld een regionale coöperatie, alle geïnteresseerde marktdeelnemers in staat stelt hun diensten aan eindgebruikers aan te bieden. De bestaande optischevezelnetwerken moeten worden opgesteld voor concurrentie.
46. Het CvdR is ingenomen met investeringen die uit hoofde van het programma Digitaal Europa worden gedaan in geavanceerde digitale infrastructuur met een hoge capaciteit, zoals 5G-netwerken, die nodig zijn om de uitrol van digitale diensten en technologieën overal in Europa mogelijk te maken. In deze context kan breedband een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van innovatieve en concurrerende digitale diensten, op voorwaarde dat een snelle 5G-standaardisering de interoperabiliteit van de telecommunicatienetwerken kan waarborgen.
47. Het CvdR onderstreept de noodzaak van betrouwbare snelle dataverbindingen in Europa, niet alleen ter ondersteuning van digitale diensten en de data-economie, maar ook om het potentieel van geavanceerde technologieën op gebieden als automatisering en slimme landbouw ten volle te benutten. Wat communicatietechnologieën voor slimme en interoperabele systemen en diensten betreft, moeten de beginselen van technologieneutraliteit worden ondersteund.

Financiering en synergie met ander EU-beleid

48. Het CvdR gaat ervan uit dat er in het kader van het nieuwe programma Digitaal Europa voldoende middelen worden uitgetrokken voor vaardigheden, *high-performance computing*, innovatiehubs en het stimuleren van de invoering van KI-technologieën.
49. Het stelt voor om het programma Digitaal Europa uit te voeren via uitgebreide regionale netwerken van hubs voor digitale innovatie, die uit het programma worden gefinancierd en worden opgenomen in sterk regionale digitale strategieën die alle geledingen van de samenleving bereiken (en die worden gefinancierd in het kader van de ESIF-programma's).
50. Belangrijk is dat het programma Digitaal Europa en andere Europese programma's die digitale maatregelen omvatten, zoals Horizon Europe, Connecting Europe en ESF+, zo duidelijk en complementair mogelijk worden samengebracht, teneinde dubbel werk te voorkomen en synergie tot stand te brengen.

Brussel, 9 oktober 2019.

De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's
Karl-Heinz LAMBERTZ
